

คำวินิจฉัยของ ศาสตราจารย์ ดร. กระมล ทองธรรมชาติ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ที่ ๔/๒๕๕๔

วันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

เรื่อง ประธานวุฒิสภาส่งคำร้องของสมาชิกวุฒิสภาเพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยกรณีความเป็นรัฐมนตรีของรัฐมนตรี จำนวน ๑๐ คน สิ้นสุดลงเฉพาะตัว

ประธานวุฒิสภาส่งคำร้องของสมาชิกวุฒิสภา จำนวน ๓๒ คน (นายวิจิต พูลลาภ และคณะ) ลงวันที่ ๓๐ ตุลาคม ๒๕๕๓ เพื่อขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า ความเป็นรัฐมนตรีของรัฐมนตรี ๑๐ คน สิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๐๘ และมาตรา ๒๑๖ วรรคหนึ่ง (๖) โดยมีสาระสำคัญสรุปได้ว่า ตามเอกสารหลักฐานของกรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ ปรากฏว่า รัฐมนตรีทั้ง ๑๐ คน ดำรงตำแหน่งในบริษัทและห้างหุ้นส่วน ดังนี้

ลำดับ	รัฐมนตรี	ดำรงตำแหน่ง	ชื่อบริษัท/ห้างหุ้นส่วน/วันจดทะเบียน
๑.	นายสุรินทร์ พิศสุวรรณ	กรรมการ	บริษัท ศิรินครการท่องเที่ยว จำกัด ตั้งอยู่ เลขที่ ๑๕๕/๑ ถนนศรีธรรมราช ตำบลในเมือง อำเภอเมือง นครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช <u>จดทะเบียน</u> เมื่อวันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๓๓
๒.	นายอาทิตย์ อุไรรัตน์	กรรมการ	บริษัท บ้านอาทิตย์ จำกัด ตั้งอยู่ เลขที่ ๒๓ ซอย อรรถพัฒน์ ถนนสุขุมวิท ๔๕ แขวงคลองตันเหนือ เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร <u>จดทะเบียน</u> เมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๑
		กรรมการ	บริษัท เอ.โอ.เอ็นเทอร์ไพรส์ จำกัด ตั้งอยู่ เลขที่ ๗๓ ซอยอารีย์สัมพันธ์ ๒ ถนนพหลโยธิน แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร <u>จดทะเบียน</u> เมื่อวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๓๖
		กรรมการ	บริษัท ริงสิตน้ำผลไม้ จำกัด ตั้งอยู่ เลขที่ ๓/๒๗๕ หมู่ที่ ๑ ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตดอนเมือง กรุงเทพมหานคร <u>จดทะเบียน</u> เมื่อวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๓๓

ลำดับ	รัฐมนตรี	ดำรงตำแหน่ง	ชื่อบริษัท/ห้างหุ้นส่วน/วันจดทะเบียน
๓.	นายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ	กรรมการ กรรมการ	บริษัท เคนซิง คอนสตรัคชั่น จำกัด ตั้งอยู่ เลขที่ ๘๘/๒๔-๒๕ อาคารอมรพันธ์ ๒๐๕ ทาวเวอร์ ๑ ชั้นที่ ๑๗ ถนนรัชดาภิเษก แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร <u>จดทะเบียน</u> เมื่อวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๓ บริษัท พี.เอส.ดี.เอ็น. จำกัด ตั้งอยู่ เลขที่ ๖๖๐/๓ ถนนนครไชยศรี แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร <u>จดทะเบียน</u> เมื่อวันที่ ๓๐ มีนาคม ๒๕๓๐
๔.	คุณหญิงสุพัตรา มาศดิตถ์	กรรมการ	บริษัท พิธสมา อินโฟ จำกัด ตั้งอยู่ เลขที่ ๔/๑๕ ซอยเย็นอากาศ ๑ ถนนนางลิ้นจี่ แขวงทุ่งมหาเมฆ เขตสาทร กรุงเทพมหานคร <u>จดทะเบียน</u> เมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๓๗
๕.	นายพิเชษฐ พันธุ์วิชาติกุล	กรรมการ	บริษัท พันธุ์ประสิทธิ์ จำกัด ตั้งอยู่ เลขที่ ๒๕ หมู่ที่ ๑ ถนนราษฎร์บูรณะ แขวงราษฎร์บูรณะ เขตราษฎร์บูรณะ กรุงเทพมหานคร <u>จดทะเบียน</u> เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๒๔
๖.	หม่อมราชวงศ์สุขุมพันธุ์ บริพัตร	กรรมการ หุ้นส่วน ผู้จัดการ กรรมการ	บริษัท พันธุ์ทิพย์ พาร์ค จำกัด ตั้งอยู่ เลขที่ ๑๔๐ อาคารแปซิฟิกเพลส ชั้น ๑๕ ถนนสุขุมวิท แขวงคลองเตย เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร <u>จดทะเบียน</u> เมื่อวันที่ ๒๗ กรกฎาคม ๒๕๓๒ ห้างหุ้นส่วนจำกัด สวนพะยอม ตั้งอยู่ เลขที่ ๓๕๒ ถนนศรีอยุธยา แขวงถนนพญาไท เขตพญาไท กรุงเทพมหานคร <u>จดทะเบียน</u> เมื่อวันที่ ๗ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๒ บริษัท งามดูพลี จำกัด ตั้งอยู่ เลขที่ ๓๒๑/๓๘ ถนนนางลิ้นจี่ แขวงช่องนนทรี เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร <u>จดทะเบียน</u> เมื่อวันที่ ๒๐ มกราคม ๒๕๒๑

ลำดับ	รัฐมนตรี	ดำรงตำแหน่ง	ชื่อบริษัท/ห้างหุ้นส่วน/วันจดทะเบียน
๗.	นายประดิษฐ์ ภัทรประสิทธิ์	กรรมการ กรรมการ	บริษัท อิมโพลีแอส จำกัด ตั้งอยู่ เลขที่ ๑๒๗ ถนนราชดำริ แขวงลุมพินี เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร <u>จดทะเบียน</u> เมื่อวันที่ ๓๐ สิงหาคม ๒๕๒๕ บริษัท โรแยล โฮลดิ้งส์ จำกัด ตั้งอยู่ เลขที่ ๕๐ ซอย สุขุมวิท ๖๒ แยก ๘ แขวงบางจาก เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร <u>จดทะเบียน</u> เมื่อวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๖
๘.	นายไชยา สะสมทรัพย์	กรรมการ กรรมการ	บริษัท สุพีเรีย ออดิโอ จำกัด ตั้งอยู่ เลขที่ ๕๖-๕๖/๑ ถนนเอกมัย แขวงพระโขนงเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร <u>จดทะเบียน</u> เมื่อวันที่ ๓๑ ตุลาคม ๒๕๓๒ บริษัท โมบาย เทล จำกัด ตั้งอยู่ เลขที่ ๑๔๘ หมู่ที่ ๑ ตำบลพระประโทน อำเภอเมืองนครปฐม จังหวัดนครปฐม <u>จดทะเบียน</u> เมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๓๐
๙.	นายวัฒนา อิศวเหม	หุ้นส่วน ผู้จัดการ	ห้างหุ้นส่วนจำกัด พลังงานไทย ตั้งอยู่ เลขที่ ๕๖๕ หมู่ที่ ๑ ตำบลอรุณฤกษ์ อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก <u>จดทะเบียน</u> เมื่อวันที่ ๑๒ มีนาคม ๒๕๑๓
๑๐.	นายรักษัน ดันดีสุนทร	หุ้นส่วน	ห้างหุ้นส่วนจำกัด ปิ่นชานาญ ตั้งอยู่ เลขที่ ๑๘/๒๔ ถนนตากสิน ซอย ๕ ตำบลระแหง อำเภอเมืองตาก จังหวัดตาก <u>จดทะเบียน</u> เมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๑๑

ผู้ร้องอ้างว่า “การดำรงตำแหน่งในห้างหุ้นส่วนและบริษัทดังกล่าวของรัฐมนตรี ๑๐ คน เป็นการกระทำอันฝ่าฝืนบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๐๘ ซึ่งห้ามรัฐมนตรีดำรงตำแหน่งใด ในห้างหุ้นส่วน บริษัท หรือองค์การที่ดำเนินธุรกิจโดยมุ่งหาผลกำไร หรือรายได้มาแบ่งปันกัน ในขณะที่ตนยังดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีอยู่” ซึ่งจะมีผลให้ความเป็นรัฐมนตรีของผู้นั้นสิ้นสุดลงเฉพาะตัวตาม มาตรา ๒๑๖ วรรคหนึ่ง (๖) ซึ่งบัญญัติว่า “ความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัว เมื่อ (๖) กระทำการอันต้องห้ามตามมาตรา ๒๐๘...”

ศาลรัฐธรรมนูญได้รับคำร้องนี้ไว้ดำเนินการตามข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยวิธีพิจารณาของศาลรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๑ ข้อ ๑๐ เมื่อวันที่ ๕ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๓ และได้แจ้งให้ประธานวุฒิสภาทราบ พร้อมทั้งแจ้งรัฐมนตรีทั้ง ๑๐ คนทราบ เพื่อยื่นคำชี้แจงภายใน ๑๕ วัน รวมทั้งได้แจ้งอธิบดีกรมทะเบียนการค้าให้ส่งเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการพิจารณาด้วย

ปรากฏว่า ผู้ถูกร้องหนึ่งคน คือ นายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ได้มีหนังสือชี้แจง ลงวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๕๓ ยกข้อต่อสู้ทางกฎหมายว่า คณะรัฐมนตรีที่ผู้ถูกร้องร่วมด้วยนั้นได้พ้นจากตำแหน่งไปแล้ว ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๕ (๒) เนื่องจากมีพระราชกฤษฎีกาสภาผู้แทนราษฎร ตั้งแต่วันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๓ จึงทำให้ความเป็นรัฐมนตรีของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลง รวมทั้งทำให้คำร้องของสมาชิกวุฒิสภาที่ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาความเป็นรัฐมนตรีของผู้ถูกร้องไม่มีประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญจำต้องหยิบยกขึ้นมาพิจารณาอีกต่อไป

พิจารณาแล้ว เห็นว่าข้อโต้แย้งทางกฎหมายของ นายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ ฟังไม่ขึ้น เพราะแม้ว่ารัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๕ (๒) จะบัญญัติถึงเหตุที่ทำให้รัฐมนตรีทั้งคณะพ้นจากตำแหน่งไป เนื่องจากอายุของสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง แต่มาตรา ๑๑๕ วรรคสอง ก็บัญญัติไว้ว่า คณะรัฐมนตรีที่พ้นจากตำแหน่งต้องอยู่ในตำแหน่งเพื่อทำหน้าที่ต่อไปจนกว่าคณะรัฐมนตรีที่ตั้งขึ้นใหม่จะเข้ารับหน้าที่ ซึ่งย่อมหมายถึงว่ารัฐมนตรีทุกคนยังคงต้องมีคุณสมบัติของความเป็นรัฐมนตรีทุกประการ และต้องไม่มีลักษณะต้องห้ามด้วย หากมีลักษณะต้องห้ามตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติ ความเป็นรัฐมนตรีของผู้นั้นก็จะต้องสิ้นสุดลงเฉพาะตัว เช่น ต้องคำพิพากษาให้จำคุกตามมาตรา ๒๑๖ วรรคหนึ่ง (๔) หรือดำรงตำแหน่งในห้างหุ้นส่วนบริษัทตามมาตรา ๒๑๖ วรรคหนึ่ง (๖) เป็นต้น เห็นได้ชัดว่า หากให้รัฐมนตรีที่ต้องอยู่ในตำแหน่งเพื่อปฏิบัติหน้าที่ต่อไปจนกว่าคณะรัฐมนตรีชุดใหม่จะเข้ารับหน้าที่ โดยยังมีฐานะและอำนาจหน้าที่เท่ากัน โดยรัฐมนตรีที่ดำรงตำแหน่งอยู่ก่อนมีพระราชกฤษฎีกายุบสภาผู้แทนราษฎรมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๒๑๖ วรรคหนึ่ง (๔) ได้ ก็อาจเกิดเหตุการณ์ประหลาดขึ้นได้ คือแม้รัฐมนตรีดังกล่าวจะถูกจำคุกจริงโดยคำพิพากษาของศาล แต่ยังสามารถดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีต่อไปได้ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า รัฐธรรมนูญไม่ต้องการให้เกิดเหตุการณ์เช่นนี้ขึ้นอย่างแน่นอน

ส่วนลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๒๑๖ วรรคหนึ่ง (๖) นั้น รัฐธรรมนูญมีเจตนารมณ์ชัดเจนว่า ไม่ต้องการให้รัฐมนตรีใช้ตำแหน่งและอำนาจหน้าที่ของการเป็นรัฐมนตรี หาประโยชน์ให้กับบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนที่รัฐมนตรีมีส่วนได้เสีย อันเป็นการขัดกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนรวมที่รัฐมนตรีต้องพิทักษ์รักษา กับผลประโยชน์ส่วนตัวในบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนที่ตนมีส่วนได้เสีย

ประเด็นที่ต้องวินิจฉัยต่อไปก็คือ การที่รัฐมนตรีที่ถูกร้องทั้ง ๑๐ คน ส่งคำชี้แจงพร้อมเอกสารประกอบต่อประธานศาลรัฐธรรมนูญโดยยกข้อต่อสู้ทั้งทางกฎหมาย และข้อเท็จจริงว่า ผู้ถูกร้องมิได้ฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๐๘ ซึ่งสรุปข้อต่อสู้ของผู้ถูกร้องทั้ง ๑๐ คน ได้เป็น ๒ ประเด็นกรณีด้วยกันคือ

๑. ผู้ถูกร้องบางคนอ้างว่า ได้ลาออกจากตำแหน่งหรือพ้นจากตำแหน่งกรรมการในบริษัทหรือกรรมการผู้จัดการในห้างหุ้นส่วนแล้ว ก่อนได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรี

๒. ผู้ถูกร้องบางคนอ้างว่า ผู้ถูกร้องมีเคยได้เกี่ยวข้องกับบริษัท หรือห้างหุ้นส่วนที่ตนมีชื่อเป็นกรรมการ หรือเป็นหุ้นส่วน มาเป็นเวลานานแล้ว ก่อนได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรี เนื่องจากบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนั้น มิได้ดำเนินการใดๆ เพื่อหารายได้หรือกำไรมาแบ่งปันกันเป็นเวลาต่อเนื่องกันกว่า ๓ ปี ซึ่งเข้าเกณฑ์ที่กรมทะเบียนการค้ามีอำนาจที่จะพิจารณาจัดซื้อบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนเหล่านั้นเป็นบริษัทร้างได้ ผู้ถูกร้องจึงต่อสู้ว่าสภาพการณ์ดังกล่าว ย่อมทำให้ผู้ถูกร้องไม่สามารถใช้อำนาจหน้าที่ของความเป็นรัฐมนตรีหาประโยชน์ให้กับบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนที่ผู้ถูกร้องมีชื่อว่าดำรงตำแหน่งอยู่ตามทะเบียนของทางราชการ แต่มิได้ดำเนินการทางธุรกิจมาเป็นเวลานานแล้วได้

เห็นได้ชัดว่า ในประเด็นนี้หากผู้ร้องสามารถหาหลักฐานอื่น นอกเหนือจากเอกสารของทางราชการกรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ มาสนับสนุนคำร้องว่าผู้ถูกร้องทั้ง ๑๐ คน ยังคงดำเนินการแสวงหาประโยชน์ให้แก่ห้างหุ้นส่วน และบริษัทที่ผู้ถูกร้องดำรงตำแหน่งอยู่ อันจะทำให้คำร้องของผู้ร้องมีหลักฐานน่าเชื่อว่า ผู้ถูกร้องทั้ง ๑๐ คน กระทำการฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๐๘ จริง อันจะทำให้ความเป็นรัฐมนตรีของผู้ถูกร้องทั้ง ๑๐ คน ล่มสุดลงเฉพาะตัวตามมาตรา ๒๑๖ วรรคหนึ่ง (๖) แต่ปรากฏว่าผู้ร้อง นายวิจิต พูลลาก และคณะ ได้เบิกความตอบข้อซักถามของทนายของผู้ถูกร้องในคราวที่ศาลรัฐธรรมนูญออกนั่งพิจารณาคดีเพื่อฟังคำแถลงของคู่กรณี เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๔ ว่า ผู้ร้องมีเพียงเอกสารของทางราชการกรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์เท่านั้นที่แสดงว่า ผู้ถูกร้องฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๐๘ อันเป็นลักษณะต้องห้ามของการเป็นรัฐมนตรีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๖ วรรคหนึ่ง (๖) โดยผู้ร้องอ้างว่า ผู้ร้องไม่มีหน้าที่พิสูจน์ว่า ผู้ถูกร้องลาออก หรือพ้นจากการเป็นกรรมการในบริษัท หรือห้างหุ้นส่วนแล้ว หรือไม่ รวมทั้งไม่มีหน้าที่พิสูจน์ว่าบริษัท หรือห้างหุ้นส่วนนั้น ยังประกอบกิจการหรือดำเนินธุรกิจอยู่หรือไม่

เมื่อผู้ร้องไม่มีหลักฐานอื่นสนับสนุนคำร้อง จึงเหลือเพียงประเด็นข้อกฎหมายประกอบกับข้อเท็จจริงที่ผู้ถูกร้องจะนำมาพิสูจน์หักล้างหลักฐานของทางราชการ กรมทะเบียนการค้า กระทรวงพาณิชย์ ซึ่งยังปรากฏชื่อของผู้ถูกร้องดำรงตำแหน่ง ในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทต่างๆ ว่าผู้ถูกร้องมิได้ดำเนินการใดๆ เพื่อประโยชน์ของห้างหุ้นส่วน หรือบริษัทเหล่านั้น ในระหว่างที่ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี

ปรากฏว่าผู้ถูกร้องทั้ง ๑๐ คน ได้ส่งเอกสารประกอบคำชี้แจงและการเบิกความต่อศาลรัฐธรรมนูญ ในคราวออกนั่งพิจารณาเพื่อฟังคำแถลงของคู่กรณี เมื่อวันที่ ๒๕ และ ๒๖ มกราคม ๒๕๕๔ หักล้างหลักฐานของทางราชการ ซึ่งแยกออกได้เป็น ๒ กรณีด้วยกันดังกล่าวแล้ว จึงเหลือประเด็นที่จะต้องวินิจฉัยว่า ข้อต่อสู้ทางกฎหมายและข้อเท็จจริงที่ผู้ถูกร้องยกขึ้นมาหักล้างข้อกล่าวหาของผู้ร้อง รับฟังได้หรือไม่ ซึ่งมีหลักกฎหมายที่จะต้องนำมาประกอบการวินิจฉัย ข้อต่อสู้ของผู้ถูกร้องดังนี้

หลักกฎหมายข้อที่ ๑ โดยที่รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๐๘ บัญญัติแต่เพียงข้อห้ามที่มีให้ รัฐมนตรีดำรงตำแหน่งใดในห้างหุ้นส่วน บริษัท หรือองค์การที่ดำเนินธุรกิจโดยมุ่งหาผลกำไรหรือ รายได้มาแบ่งปันกัน โดยไม่ได้อธิบายความหมายว่า ตำแหน่งที่ว่านั้นหมายความว่าอย่างไร หรือหมายถึง ตำแหน่งใดบ้าง ประกอบกับมาตราอื่นๆ ก็ไม่มีบทบัญญัติเช่นว่านี้ อันจะให้เทียบเคียงเพื่อการตีความ ที่ชัดเจนขึ้นได้ จึงจำเป็นต้องนำหลักกฎหมายว่าด้วยหุ้นส่วนและบริษัท ตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ ซึ่งบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องนี้มาพิจารณาประกอบการตีความ ทั้งนี้ การนำหลักกฎหมายอื่น มาพิจารณาประกอบนี้ จะต้องไม่ขัดหรือแย้งต่อเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๐๑๒ บัญญัติว่า “อันว่าสัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วน หรือบริษัทนั้น คือ สัญญาซึ่งบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปตกลงเข้ากันเพื่อกระทำการกิจการร่วมกันด้วย ประสงค์จะแบ่งปันกำไรอันจะพึงได้แต่กิจการที่ทำนั้น” หมายความว่า กิจการที่ตั้งขึ้นในรูปของห้างหุ้นส่วน หรือบริษัท ตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแบ่งปันกำไรอันได้รับจากกิจการนั้นๆ และมาตรา ๑๐๑๓ บัญญัติว่า “อันห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทนั้น ท่านกำหนดเป็นสามประเภท คือ (๑) ห้างหุ้นส่วนสามัญ (๒) ห้างหุ้นส่วนจำกัด (๓) บริษัทจำกัด” หมายความว่า ห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทตามที่ประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนด มีเพียง ๓ ประเภท ส่วนกฎหมายอื่นจะกำหนดให้มีห้างหุ้นส่วน หรือบริษัทเพิ่มขึ้นอีกหรือไม่ อย่างไร ก็ต้องพิจารณาเป็นรายกฎหมายไป เช่น พระราชบัญญัติบริษัท มหาชน จำกัด พ.ศ. ๒๕๒๑ มาตรา ๔ บัญญัติว่า “บริษัท” หมายความว่า บริษัทมหาชนจำกัด ซึ่งตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัตินี้ และ “บริษัทเอกชน” หมายความว่า บริษัทจำกัดซึ่งตั้งขึ้นตามประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์

หลักกฎหมายข้อที่ ๒ การดำรงตำแหน่งใดในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท มีความหมายดังนี้ กรณีของห้างหุ้นส่วนสามัญ ผู้ซึ่งมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดการห้างหุ้นส่วนสามัญโดยตรง เรียกว่า “ผู้จัดการ” ดังที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๐๓๓ บัญญัติว่า “ถ้าผู้เป็นหุ้นส่วน มิได้ตกลงกันไว้ในกระบวนการจัดการห้างหุ้นส่วนไซ้ ท่านว่าผู้เป็นหุ้นส่วนยอมจัดการห้างหุ้นส่วนนั้นได้ทุกคน แต่ผู้เป็นหุ้นส่วนคนหนึ่งคนใดจะเข้าทำสัญญาอันใดซึ่งผู้เป็นหุ้นส่วนอีกคนหนึ่งทักท้วงนั้นไม่ได้

ในกรณีเช่นนี้ ท่านให้ถือว่าผู้เป็นหุ้นส่วนยอมเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการทุกคน” ดังนั้น การเป็นผู้จัดการ ห้างหุ้นส่วนนั้น ผู้เป็นหุ้นส่วนอาจเป็นผู้จัดการทุกคน หรือมอบให้หุ้นส่วนคนเดียวจัดการก็ได้ (คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๑๕๑/๒๕๐๑)

กรณีห้างหุ้นส่วนจำกัด ซึ่งตามสภาพแม้จะมีสถานะเป็นนิติบุคคลมีสิทธิและหน้าที่ต่างหาก จากผู้เป็นหุ้นส่วน แต่การแสดงเจตนาเพื่อดำเนินกิจการของห้างจำเป็นต้องแสดงออกโดยทางผู้แทน ได้แก่ บุคคลธรรมดาซึ่งเรียกว่า “ผู้จัดการ” อีกต่อหนึ่ง ดังที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๐๘๗ บัญญัติว่า “อันห้างหุ้นส่วนจำกัดนั้น ท่านว่าต้องให้แต่เฉพาะผู้เป็นหุ้นส่วนจำกัดความรับผิดชอบนั้น เป็นผู้จัดการ” เหตุผลที่กฎหมายบัญญัติให้เฉพาะแต่ผู้เป็นหุ้นส่วนประเภทไม่จำกัดความรับผิดชอบนั้น เป็นผู้จัดการห้าง ก็เพราะเป็นผู้มีหน้าที่และส่วนได้เสียอย่างสำคัญในความเป็นอยู่และการดำเนินการของห้าง ถ้าห้างขาดทุน ผู้เป็นหุ้นส่วนประเภทนี้ จะต้องรับผิดชอบร่วมกันโดยไม่มีการจำกัดจำนวน

กรณีบริษัทจำกัด เป็นเรื่องที่บุคคลจำนวนมากเข้ามาร่วมลงทุนกันเพื่อประกอบธุรกิจ การดำเนิน กิจการของบริษัทไม่เป็นการสะดวกที่จะให้ผู้ลงทุนซึ่งเรียกว่าผู้ถือหุ้นเข้าจัดการงานของบริษัทได้ทุกคน และในบางกรณีเป็นไปได้ที่ผู้ถือหุ้นทั้งหมดซึ่งมีเป็นจำนวนมาก จะเข้ามาจัดการบริษัทได้ จึงจำเป็นต้องตั้งบุคคลหนึ่งหรือหลายคน เรียกว่า “กรรมการ” เป็นผู้จัดการ ตามข้อบังคับของบริษัทหรือ ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ดังที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๑๔๔ บัญญัติว่า “บรรดา บริษัทจำกัด ให้มีกรรมการคนหนึ่งหรือหลายคนด้วยกันจัดการตามข้อบังคับของบริษัท และอยู่ในความ ครอบงำของที่ประชุมใหญ่แห่งผู้ถือหุ้นทั้งปวง” เนื่องจากบริษัทจำกัดเป็นนิติบุคคล ไม่มีตัวตน จำต้อง ให้บุคคลธรรมดาซึ่งเรียกว่า กรรมการบริษัทเป็นผู้ทำการแทน กิจการที่กรรมการบริษัทได้กระทำไป ภายในขอบเขตวัตถุประสงค์ของบริษัท ย่อมถือเท่ากับว่าบริษัทเป็นผู้กระทำการนั้นเอง เป็นไปตามหลัก กฎหมายว่าด้วยตัวการตัวแทน ดังที่มาตรา ๑๑๖๗ ได้บัญญัติไว้ว่า “ความเกี่ยวพันกันในระหว่าง กรรมการและบริษัทและบุคคลภายนอกนั้น ท่านให้บังคับตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ว่าด้วย ตัวแทน”

เพราะฉะนั้น ตามนัยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ดังได้กล่าวมา คำว่า “ตำแหน่งใด” ในห้างหุ้นส่วน บริษัท ตามมาตรา ๒๐๘ แห่งรัฐธรรมนูญ จึงหมายถึงตำแหน่ง “ผู้จัดการ” ในกรณีของห้างหุ้นส่วน และหมายถึงตำแหน่ง “กรรมการ” ในกรณีของบริษัทจำกัด

หลักกฎหมายข้อที่ ๓ คือ หลักการพ้นจากตำแหน่งกรรมการบริษัทซึ่งมีได้หลายกรณี ได้แก่ การพ้นจากตำแหน่งตามวาระ การพ้นจากตำแหน่งเพราะเหตุตามกฎหมาย (ล้มละลาย หรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ) การพ้นจากตำแหน่งเพราะที่ประชุมใหญ่ถอดถอน และการพ้นจากตำแหน่งโดยเหตุอื่น เช่น ตาย ลาออก หรือขาดคุณสมบัติตามที่ข้อบังคับกำหนด

กรณีลาออกนั้น เมื่อกรรมการบริษัทคนใดไม่ประสงค์จะรับเป็นกรรมการของบริษัทต่อไป อาจขอลาออกจากการเป็นกรรมการบริษัทนั้นได้ ทั้งนี้เพราะกรรมการก็คือตัวแทนของบริษัทซึ่งตาม หลักกฎหมายตัวแทน สัญญาตัวแทนย่อมระงับสิ้นไปเมื่อตัวแทนบอกเลิกเป็นตัวแทน และตัวแทน จะบอกเลิกเป็นตัวแทนเสียในเวลาใดๆ ก็ได้ทุกเมื่อ ดังที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๘๒๖ วรรคแรก บัญญัติว่า “อันสัญญาตัวแทนย่อมระงับสิ้นไปด้วยตัวการถอนตัวแทน หรือด้วยตัวแทน บอกเลิกเป็นตัวแทน” และมาตรา ๘๒๗ วรรคแรก บัญญัติว่า “ตัวการจะถอนตัวแทน และตัวแทน จะบอกเลิกเป็นตัวแทนเสียในเวลาใดๆ ก็ได้ทุกเมื่อ”

กรณีที่กรรมการพ้นจากตำแหน่งแล้ว แม้ยังไม่ได้มีการจดทะเบียนแก้ไข ก็ต้องถือตามความเป็นจริงว่า ผู้นั้นมิได้เป็นกรรมการของบริษัทต่อไปแล้ว บริษัทจะถือว่าผู้นั้นยังเป็นกรรมการอยู่ตามที่ปรากฏในทะเบียนหาได้ไม่ ดังที่ศาลฎีกาได้วินิจฉัยไว้ในคดีเรื่องหนึ่งว่า ความเกี่ยวพันระหว่างบริษัท กับกรรมการนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๑๖๗ ให้บังคับตามกฎหมายว่าด้วยตัวแทน ดังนั้น ในฐานะกรรมการย่อมบอกเลิกการเป็นผู้แทนโจทก์ในเวลาใดๆ ก็ได้ และมีผลทันทีเมื่อแสดงเจตนาแก่โจทก์ตามมาตรา ๘๒๖, ๘๒๗ และ ๓๘๖ หากใช้มีผลเมื่อโจทก์นำไปจดทะเบียนต่อสำนักงานทะเบียนหุ้นส่วนบริษัทแล้วไม่ ส่วนการบังคับให้จดทะเบียนตามมาตรา ๑๐๒๓ นั้น เป็นกรณีที่โจทก์จะถือเอาประโยชน์แก่บุคคลภายนอกถึงการเปลี่ยนแปลงยังไม่ได้ จนกว่าจะได้พิมพ์โฆษณาในหนังสือราชกิจจานุเบกษาแล้ว แต่จำเลยซึ่งเป็นบุคคลภายนอกย่อมถือเอาประโยชน์เช่นนั้นได้ (คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ ๔๕๕๓/๒๕๓๖)

นอกจากนั้น นางสาวสุภาภรณ์ ใจอ่อนน้อม ผู้แทนอธิบดีกรมทะเบียนการค้าได้เบิกความตอบคำถามของผู้ร้อง ในคราวที่ศาลรัฐธรรมนูญออกนั่งพิจารณาฟังคำแถลงของคู่กรณี เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๔ ว่า กรรมการของบริษัทที่ลาออกจากตำแหน่ง ไม่มีอำนาจไปยื่นขอถอนชื่อตนออกจากทะเบียน หากแต่เป็นหน้าที่ของกรรมการอื่นที่รับผิดชอบจะต้องไปแจ้งการลาออกนั้นต่อกรมทะเบียนการค้า เพื่อขีดชื่อผู้ขอลาออกจากตำแหน่งที่ดำรงอยู่ในห้างหุ้นส่วน หรือบริษัทนั้น นอกจากนี้ผู้แทนอธิบดีกรมทะเบียนการค้ายังชี้แจงด้วยว่า กฎหมายมิได้กำหนดระยะเวลาที่กรรมการที่เหลืออยู่ของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนจะต้องไปแจ้งถอนชื่อกรรมการหรือหุ้นส่วนผู้จัดการที่ขอลาออกจากตำแหน่งเมื่อใด

หลักกฎหมายข้อที่ ๔ เป็นหลักเกี่ยวกับการสิ้นสภาพของห้างหุ้นส่วน หรือบริษัท ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยหุ้นส่วนและบริษัทนั้น บัญญัติไว้ว่า บริษัทจะเลิกกันได้ต่อเมื่อมีเหตุตามที่ข้อบังคับหรือกฎหมายกำหนดไว้เท่านั้น (มาตรา ๑๒๓๖) ได้แก่ การเลิกตามที่ข้อบังคับกำหนดกรณีที่จะเลิกไว้ การเลิกตามกำหนดเวลาที่จดทะเบียนไว้ ถ้าบริษัทตั้งขึ้นเฉพาะเพื่อทำกิจการ

อย่างหนึ่งอย่างใดแต่อย่างเดียว บริษัทย่อมเลิกกันเมื่อเสร็จการนั้น เมื่อมีมติพิเศษให้เลิก เมื่อบริษัทล้มละลาย รวมทั้งกรณีเมื่อศาลสั่งให้เลิก (มาตรา ๑๒๓๗) ได้แก่ ถ้ามีการทำผิดในการยื่นรายงานประชุมตั้งบริษัท หรือทำผิดในการประชุมตั้งบริษัท ถ้าบริษัทไม่เริ่มทำการภายในหนึ่งปีนับแต่วันจดทะเบียนหรือหยุดทำการถึงหนึ่งปีเต็ม ถ้าการค้างของบริษัททำไปก็มีแต่ขาดทุนอย่างเดียว และไม่มีหวังว่าจะกลับฟื้นตัวได้ และถ้าจำนวนผู้ถือหุ้นลดน้อยลงจนเหลือไม่ถึงเจ็ดคน การที่ศาลจะสั่งให้เลิกบริษัทนั้น ย่อมต้องมีผู้ร้องขอให้ศาลสั่ง ซึ่งคงเป็นกรณีที่ไม้อาจตกลงเลิกกันโดยมติพิเศษ และกรณีไม่มีเหตุอื่นจะเลิกกันได้ตามมาตรา ๑๒๓๖ การเลิกบริษัทตามมาตรา ๑๒๓๗ แม้จะมีเหตุให้เลิกได้แล้ว ก็ยังต้องมีคำสั่งศาลให้เลิกเสียก่อน บริษัทจึงจะเลิกกันได้ ต่างกับกรณีตามมาตรา ๑๒๓๖ ซึ่งเมื่อเกิดเหตุเหล่านั้นขึ้น ก็ต้องถือว่าบริษัทเลิกกันไปเลย การเลิกบริษัทอีกกรณีหนึ่ง คือ เมื่อนายทะเบียนขิดซื้อบริษัทออกจากทะเบียนเป็นบริษัทร้าง ตามมาตรา ๑๒๔๖ เนื่องจากบริษัทไม่ทำการค้าขายหรือประกอบกิจการงาน แต่ทั้งนี้จะต้องปฏิบัติตามวิธีการที่มาตรา ๑๒๔๖ บัญญัติไว้ ได้แก่ (๑) เมื่อนายทะเบียนมีมูลเหตุอันสมควรจะเชื่อว่า บริษัทใดมิได้ทำการค้าขายหรือประกอบกิจการงานแล้ว ท่านให้นายทะเบียนมีจดหมายส่งทางไปรษณีย์ไปยังบริษัทนั้น เพื่อไต่ถามว่า ยังทำการค้าขายหรือประกอบกิจการงานอยู่ประการใดหรือไม่ (๒) ถ้านายทะเบียนส่งจดหมายไปแล้วมิได้รับตอบภายในเวลาหนึ่งเดือนไซ้เมื่อสิ้นเวลาเดือนหนึ่งนั้นแล้ว ภายในสิบสี่วันต่อแต่นั้นไป ให้นายทะเบียนมีจดหมายอีกฉบับหนึ่งส่งลงทะเบียนไปรษณีย์ไปยังบริษัท อ้างเท้าความถึงจดหมายฉบับแรก และแถลงว่ายังมีได้รับตอบหนังสือฉบับที่ส่งว่าถ้ามิได้รับตอบจดหมายฉบับที่สองนี้ ภายในเดือนหนึ่งนับแต่วันที่ลงในจดหมายนั้นแล้ว จะได้ออกแจ้งความโฆษณาเพื่อการขิดซื้อบริษัทนั้นออกจากทะเบียน (๓) ถ้านายทะเบียนได้รับตอบจากบริษัทว่า บริษัทมิได้ทำการค้าขายหรือประกอบกิจการงานแล้วก็ดี หรือมิได้รับตอบจดหมายฉบับที่สองนั้นเป็นประการหนึ่งประการใดภายในเดือนหนึ่งนับแต่วันที่ส่งไปก็ดี นายทะเบียนจะโฆษณาในหนังสือพิมพ์แห่งท้องที่ และให้คำบอกกล่าวเป็นหนังสือจดทะเบียนไปรษณีย์ไปยังบริษัทก็ได้ ว่าเมื่อล่วงเวลาสามเดือนนับแต่วันบอกกล่าว บริษัทนั้นจะถูกขิดซื้อออกจากทะเบียนและจะต้องเลิก เว้นแต่จะแสดงเหตุให้เห็นเป็นอย่างอื่น

นอกจากนั้น นางสาวสุภาภรณ์ ใจอ่อนนุ่ม ผู้แทนอธิบดีกรมทะเบียนการค้าได้ชี้แจงต่อศาลรัฐธรรมนูญในคราวออกนั่งพิจารณาเพื่อฟังคำแถลงของคู่กรณี เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๔ ว่า หากกรมทะเบียนการค้ามีหลักฐานแน่ชัดว่า บริษัทไม่ได้ดำเนินกิจการใดๆ ติดต่อกันเป็นเวลา ๓ ปี เช่น ไม่เคยยื่นงบดุลต่อกรมทะเบียนการค้าและไม่เคยเสียภาษีการค้า กรมมีอำนาจที่จะพิจารณาขิดซื้อบริษัทนั้นเป็นบริษัทร้างได้ และยอมรับว่า มีบริษัทที่เข้าเกณฑ์ดังกล่าวเป็นจำนวนมาก แต่กรมทะเบียน

การค้าไม่มีงบประมาณและบุคลากรมากพอที่จะดำเนินการตรวจสอบ เพื่อขีดชื่อบริษัทดังกล่าวเป็นบริษัทร้างได้ เพราะฉะนั้น หลักฐานที่ปรากฏอยู่ที่กรมทะเบียนการค้า จึงไม่อาจถือเป็นข้อสันนิษฐานเด็ดขาดว่า บริษัทนั้นยังดำเนินกิจการอยู่และผู้ที่มีชื่อเป็นกรรมการในบริษัทเหล่านั้น ตามทะเบียนของกรมทะเบียนการค้า ยังเป็นผู้มีส่วนได้เสียในการดำเนินกิจการของบริษัทนั้น ๆ ซึ่งจะต้องมีการพิสูจน์ข้อเท็จจริงก่อนว่าบริษัทนั้น ๆ ยังดำเนินกิจการอยู่หรือไม่

จากหลักกฎหมาย ๔ ข้อ ซึ่งนำมาจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตราต่าง ๆ ดังกล่าว รวมทั้งระเบียบปฏิบัติของกรมทะเบียนการค้า จึงเป็นกรอบที่สามารถนำมาใช้วินิจฉัยข้อต่อสู้ของผู้ถูกร้องทั้ง ๑๐ คนได้ดังนี้

๑. นายสุรินทร์ พิศสุวรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ต่อสู้ว่าแม้ผู้ถูกร้องจะมีชื่อดำรงตำแหน่งกรรมการในบริษัท ศิรินครการท่องเที่ยว จำกัด แต่บริษัทนี้ไม่ได้ประกอบธุรกิจหรือไม่มีการดำเนินกิจการใดๆ มาตั้งแต่จัดตั้ง เมื่อวันที่ ๒๘ มีนาคม ๒๕๓๓ จนปัจจุบันไม่เคยเรียกประชุมผู้ถือหุ้น ไม่ได้จัดทำบัญชีรับจ่าย และไม่เคยส่งบัญชีงบดุลต่อกระทรวงพาณิชย์ แม้แต่ครั้งเดียว เข้าเกณฑ์เป็นบริษัทร้างแล้วก่อนที่ผู้ถูกร้องได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ พิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นการพ้นวิสัยที่ผู้ถูกร้องจะกระทำการเพื่อแสวงหาประโยชน์จากบริษัทดังกล่าว ในระหว่างดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี จึงวินิจฉัยว่า ผู้ถูกร้องมิได้กระทำการอันขัดต่อเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๒๐๘

๒. นายอาทิตย์ อุไรรัตน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม ได้มีหนังสือถึงประธานศาลรัฐธรรมนูญ ลงวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๓ ส่งหลักฐานการลาออกเป็นลายลักษณ์อักษร ผู้ถูกร้องได้ลาออกจากการเป็นกรรมการในบริษัทต่างๆ ๑๓ บริษัท รวมทั้งบริษัท เอ.โอ.เอ็นเทอร์ไพรส์ จำกัด บริษัท บ้านอาทิตย์ จำกัด และบริษัท รังสิตน้ำผลไม้ จำกัด ด้วยอย่างถูกต้องแล้ว และมีผลทันที ตั้งแต่วันที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๒ ก่อนผู้ถูกร้องจะได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรี ในวันที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๒ แต่กรรมการผู้รับผิดชอบของทั้ง ๓ บริษัทมิได้ไปดำเนินการถอนชื่อของผู้ถูกร้องออกทะเบียนที่กรมทะเบียนการค้า พิจารณาแล้วเห็นว่า หลักฐานที่ผู้ถูกร้องนำมาแสดงต่อศาลรัฐธรรมนูญ น่าเชื่อว่าผู้ถูกร้องได้ลาออกจากการเป็นกรรมการบริษัททั้ง ๓ บริษัทโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว จึงวินิจฉัยว่า ผู้ถูกร้องมิได้กระทำการอันขัดต่อเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๐๘

๓. นายสุวัจน์ ลิปตพัลลภ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ได้มีหนังสือถึงประธานศาลรัฐธรรมนูญ ลงวันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๔๓ พร้อมส่งเอกสารหลักฐานการลาออกเป็นลายลักษณ์อักษร โดยมีกรรมการผู้จัดการของบริษัททั้งสองรับรองความถูกต้องของเอกสารนั้นว่า ผู้ถูกร้องได้ลาออกจากการเป็นกรรมการในบริษัท พี.เอส.ดี.เอ็น. จำกัด และบริษัท เคนซัง คอนสตรัคชั่น จำกัด แล้ว ตั้งแต่วันที่ ๒๗ สิงหาคม ๒๕๓๓ ก่อนดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม เมื่อวันที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๔๑ โดยผู้ถูกร้องได้นำกรรมการผู้รับผิดชอบของบริษัททั้งสอง คือ นายประพจน์ รักอารมณั กรรมการผู้จัดการบริษัท พี.เอส.ดี.เอ็น. จำกัด และนายเคนโซ่ ยามาโมโต้ กรรมการผู้จัดการบริษัท เคนซัง คอนสตรัคชั่น จำกัด มาเบิกความและยืนยันใบลาออกของผู้ถูกร้อง ต่อศาลรัฐธรรมนูญในคราวออกนั่งพิจารณาเพื่อฟังคำแถลงของคู่กรณี เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๔๔ พิจารณาหลักฐานการลาออกของผู้ถูกร้องแล้ว นำเชื่อว่าผู้ถูกร้องได้ลาออกจากการเป็นกรรมการในบริษัททั้งสองโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว จึงวินิจฉัยว่า ผู้ถูกร้องมิได้กระทำการฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๐๘

๔. คุณหญิงสุพัตรา มาศดิตถ์ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ได้มีหนังสือถึงประธานศาลรัฐธรรมนูญ ลงวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๔๓ ซึ่งแจ้งว่า ผู้ถูกร้องได้เคยร่วมก่อตั้งและเป็นกรรมการของบริษัท พริสมา อินโฟ จำกัด เมื่อวันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๓๗ จริง แต่ประมาณปี ๒๕๓๕ ผู้ถูกร้องได้ขอลาออกด้วยวาจาต่อกรรมการของบริษัท ๒ คน คือ นางปนัดดา เลิศล้ำอำไพ และนางสาวพาฝัน สุขวานิช และได้โอนหุ้นของผู้ถูกร้องให้แก่ นางสาวพาฝัน สุขวานิช โดยผู้ถูกร้องไม่ได้เกี่ยวข้องกับบริษัทดังกล่าวอีกเลย และได้รับการแจ้งจากกรรมการทั้งสองว่า กรรมการที่เหลืออีก ๕ คน ได้ประชุมตกลงที่จะเลิกบริษัท เมื่อวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๓๕ โดยได้มีการชำระบัญชีเรียบร้อย และนายทะเบียนออกหนังสือรับรองการเลิกบริษัท เมื่อวันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๔๓ พิจารณาแล้ว เห็นว่า แม้ผู้ถูกร้องจะไม่มีหลักฐานการลาออกเป็นลายลักษณ์อักษรมาแสดงต่อศาลรัฐธรรมนูญ แต่ก็เชื่อว่าผู้ถูกร้องได้ลาออกและไม่ได้เกี่ยวข้องกับบริษัทดังกล่าว ซึ่งกรรมการที่เหลือได้ตกลงให้เลิกบริษัทดังกล่าว ตั้งแต่วันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๓๕ ก่อนที่ผู้ถูกร้องได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๐ พิจารณาหลักฐานต่างๆ แล้ว วินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องมิได้กระทำการฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๐๘

๕. นายพิเชษฐ พันธุ์ชาตกุล รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง ได้มีหนังสือถึงประธานศาลรัฐธรรมนูญ ลงวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๔๓ ซึ่งแจ้งและเบิกความต่อศาลรัฐธรรมนูญ ในคราวออกนั่งพิจารณา เพื่อฟังคำแถลงของคู่กรณี เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๔๔ สรุปได้ว่า บริษัท

พินัยประสิทธิ์ จำกัด ซึ่งผู้ถูกร้องมีชื่อตามทะเบียนว่า เป็นกรรมการอยู่นั้น ได้เลิกกิจการตั้งแต่ปี ๒๕๒๘ เพราะขาดทุน แต่นายอุเทน วรรณชัย กรรมการผู้จัดการ ซึ่งได้รับมอบหมายให้ไปจดทะเบียนเลิกบริษัทตายเสียก่อน จึงยังไม่ได้ไปจดทะเบียนเลิกบริษัท รวมทั้งในปัจจุบันบริษัทก็ไม่มีที่ตั้งอยู่ตามทะเบียนที่ได้แจ้งกับกรมทะเบียนการค้า พิจารณาแล้วเห็นว่า ผู้ถูกร้องมิได้กระทำการใดเพื่อแสวงหาประโยชน์ให้แก่บริษัทที่ไม่ได้ดำเนินกิจการมานานแล้ว อันจะเป็นการขัดกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๐๘ จึงวินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องมิได้กระทำการฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๐๘

๖. หม่อมราชวงศ์สุขุมพันธุ์ บริพัตร รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้มีหนังสือถึงประธานศาลรัฐธรรมนูญ ลงวันที่ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๔๓ พร้อมส่งหลักฐานการลาออกเป็นลายลักษณ์อักษร และมาเบิกความต่อศาลรัฐธรรมนูญด้วยตนเอง กราบทูลศาลรัฐธรรมนูญออกนั่งพิจารณาฟังคำแถลงของคู่กรณีเมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๔๔ สรุปได้ว่าก่อนดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๔๐ ผู้ถูกร้อง

ก. ได้ลาออกเป็นลายลักษณ์อักษรจากการเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการของห้างหุ้นส่วนจำกัดสวนพะยอม และได้รับความยินยอมจากพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสุกุมมาภินันท์ ผู้เป็นหุ้นส่วนด้วยกันแล้ว โดยผู้ถูกร้องได้แนบหลักฐานประกอบการชี้แจงด้วย

ข. ได้ลาออกด้วยวาจาจากการเป็นกรรมการของบริษัท งามดูพลี จำกัด แล้ว ต่อมาญาติวิวัฒน์ โปษยานนท์ กรรมการผู้จัดการของบริษัท ตั้งแต่ปี ๒๕๓๘ และนายวิวัฒน์ ได้ปิดกิจการของบริษัทแล้วโดยไม่ได้จดทะเบียนเลิกบริษัท

ค. ได้พ้นจากตำแหน่งกรรมการบริษัท พันธุ์ทิพย์ พาร์ค จำกัด ตามวาระแล้ว แต่ที่ประชุมกรรมการบริษัทได้เลือกผู้ถูกร้องกลับเข้าเป็นกรรมการบริษัทอีกโดยไม่แจ้งให้ผู้ถูกร้องทราบ ทั้งนี้ กรรมการของบริษัท ๒ คน คือ นายจตุรงค์ เตชะกำพุ และนายยุคล ภรมนตรี ได้มีหนังสือถึงประธานศาลรัฐธรรมนูญรับรองว่า บริษัทได้เลือกผู้ถูกร้องกลับเป็นกรรมการบริษัทอีกโดยไม่แจ้งให้ผู้ถูกร้องทราบ และก็ไม่เคยเชิญให้ผู้ถูกร้องเข้าร่วมประชุมกรรมการบริษัทเลย

พิจารณาหลักฐานต่างๆ ที่ผู้ถูกร้องนำมาแสดงต่อศาลรัฐธรรมนูญ นำเชื่อว่าผู้ถูกร้องได้ลาออกหรือพ้นจากตำแหน่งหุ้นส่วนผู้จัดการและกรรมการในห้างหุ้นส่วนและบริษัททั้งสามโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว จึงวินิจฉัยว่าผู้ถูกร้องมิได้กระทำการฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๐๘

๗. นายประดิษฐ์ ภัทรประสิทธิ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม ได้มีหนังสือถึงประธานศาลรัฐธรรมนูญ ลงวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๔๓ ชี้แจงสรุปได้ว่าผู้ถูกร้องได้ลาออกเป็นลายลักษณ์อักษรจากการเป็นกรรมการต่อประธานกรรมการของบริษัท อิมโพลีคซ์ จำกัด เมื่อวันที่ ๑๗

มกราคม ๒๕๕๐ และต่อประธานกรรมการบริษัท โรแอล โฮลดิ้งส์ จำกัด เมื่อวันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐ ก่อนได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม เมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ โดยนางสาวศุภลักษณ์ อัมพช กรรมการบริษัท อิมโพลีคซ์ จำกัด และนางฤดีรัตน์ สังขะทรัพย์ กรรมการบริษัท โรแอล โฮลดิ้งส์ จำกัด ได้มีหนังสือถึงประธานศาลรัฐธรรมนูญ ลงวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๓ พร้อมหลักฐาน ยืนยันว่าผู้ถูกร้องได้ลาออกจากบริษัททั้งสองเรียบร้อยแล้ว พิจารณาหลักฐาน ประกอบคำชี้แจงของผู้ถูกร้องและผู้เกี่ยวข้องแล้ว เห็นว่าผู้ถูกร้องได้ลาออกจากการเป็นกรรมการของบริษัททั้งสองโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว ก่อนได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม จึงวินิจฉัยว่า ผู้ถูกร้องมิได้กระทำการฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๐๘

๘. นายไชยา สะสมทรัพย์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม ได้มีหนังสือชี้แจง ลงวันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๕๓ พร้อมทั้งหลักฐานการลาออกจากการเป็นกรรมการของบริษัททั้งสอง ต่อประธานศาลรัฐธรรมนูญ รวมทั้งได้นำ นางวิลาวรรณ เถลิงศักดิ์ดาเดช กรรมการผู้จัดการบริษัท โมบาย เทล จำกัด และนายวรศักดิ์ กมลโชติรส ประธานกรรมการบริษัท สุพีเรีย ออดิโอ จำกัด มาเบิกความเป็นพยานในคราวที่ศาลรัฐธรรมนูญออกนั่งพิจารณาเพื่อฟังคำแถลงของคู่กรณี เมื่อวันที่ ๒๖ มกราคม ๒๕๕๔ รับรองใบลาออกจากการเป็นกรรมการของบริษัททั้งสอง คือ บริษัท โมบาย เทล จำกัด เมื่อวันที่ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๓๘ และบริษัท สุพีเรีย ออดิโอ จำกัด เมื่อวันที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๕๒ ตามลำดับ ก่อนได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม เมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม ๒๕๕๒ พิจารณาหลักฐานต่างๆ แล้วเห็นว่า ผู้ถูกร้องได้ลาออกจากการเป็นกรรมการของบริษัททั้งสองโดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว จึงวินิจฉัยว่า ผู้ถูกร้องมิได้กระทำการฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๐๘

๙. นายวัฒนา อิศวเหม รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้ทำหนังสือชี้แจง ลงวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๓ พร้อมยื่นหลักฐานประกอบต่อประธานศาลรัฐธรรมนูญว่า ผู้ถูกร้องได้ลาออกจากการเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการของห้างหุ้นส่วน จำกัด พลังงานไทย เมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๓๕ โดยได้รับความยินยอมของผู้เป็นหุ้นส่วนทุกคน รวมทั้งผู้ถูกร้องได้โอนหุ้นทั้งหมดให้กับนายสุพจน์ เหลืองธรรมชาติ ในวันนั้นไปแล้วตามสัญญาหุ้นส่วนแก้ไขเพิ่มเติมของห้าง ฯ ก่อนได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย เมื่อวันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๐ นอกจากนั้นผู้ถูกร้องได้นำ นายสุพจน์ เหลืองธรรมชาติ หุ้นส่วนผู้จัดการปัจจุบัน มาเบิกความยืนยันการลาออกของผู้ถูกร้อง ต่อศาลรัฐธรรมนูญในคราวออกนั่งพิจารณา เพื่อฟังคำแถลงของคู่กรณี เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๔ ด้วย พิจารณาหลักฐานต่างๆ ของผู้ถูกร้องแล้ว เห็นว่าผู้ถูกร้องได้ลาออกจากการเป็นหุ้นส่วนผู้จัดการของห้างหุ้นส่วนจำกัด พลังงานไทย โดยชอบด้วยกฎหมายแล้ว ก่อนได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย จึงวินิจฉัยว่า ผู้ถูกร้องมิได้กระทำการฝ่าฝืนรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๐๘

๑๐. นายรักษ์ ตันติสุนทร ซึ่งได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ เมื่อวันที่ ๘ กันยายน ๒๕๕๓ นั้น แม้จะมีชื่อเป็นหุ้นส่วนในห้างหุ้นส่วนจำกัด ปิ่นชำนานู แต่หุ้นส่วนมิใช่ตำแหน่งใดตามความหมายของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๐๘ จึงไม่จำเป็นต้องพิจารณาว่าความเป็นรัฐมนตรีของผู้ถูกร้องได้สิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๐๘ หรือไม่

จากหลักฐานต่างๆ ที่ผู้ถูกร้องนำมาหักล้างหลักฐานของผู้ร้อง ซึ่งมีเพียงหลักฐานทางราชการของกรมทะเบียนการค้าเท่านั้น ว่าผู้ถูกร้องมีชื่อเป็นกรรมการในห้างหุ้นส่วน และบริษัท โดยไม่มีหลักฐานยืนยันว่า ผู้ถูกร้องทั้ง ๑๐ คน กระทำการขัดต่อเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๐๘ ในระหว่างที่ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี อันจะทำให้ความเป็นรัฐมนตรีของผู้ถูกร้องทั้ง ๑๐ คน สิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามมาตรา ๒๑๖ วรรคหนึ่ง (๖)

อาศัยเหตุผลดังกล่าว จึงวินิจฉัยให้ยกคำร้อง

ศาสตราจารย์ ดร. กระมล ทองธรรมชาติ

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ